

SZEMLÉLETEK SZEMLÉLTETÉSE

***A Szegei Tudományegyetem
József Attila Tanulmányi és Információs Központ
Klebsberg Kuno Könyvtára***

*Thinking is more interesting
than knowing, but less
interesting than looking
Johann Wolfgang von Goethe*

*/A gondolkodás érdekesebb,
mint a tudás, de kevésbé
érdekfeszítő,
mint a megfigyelés./*

Hetvenkét tanszéki könyvtár költözött be a biblioté-kába. Ez azért érdekes, mert egy egyetemi docens egy tanszéki könyvtár anyagát ismeri meg egy emberöltő alatt. A Klebsberg Kuno Könyvtár elsődleges feladata az egyetem oktató- és kutatómunkájának támogatása. Emellett a tanszéki gyűjtemény mellett büszkesége a Hadtörténeti Gyűjtemény, a Hispanisztikai Gyűjtemény, a Hungarika Gyűjtemény, a Keleti Gyűjtemény, a Zenei Gyűjtemény, a Médiatéka és a Régi Könyvek Tára. A Hadtörténeti gyűjtemény gerincét például az a kb. ezerháromszáz angol nyelvű kötet képezi, amely egy München közelében állomásozó amerikai katonai alakulat tulajdonában volt.

Magyarország első számítógépes könyvtári katalógusa 1977-ben jött létre. Az angliai Cambridge Szeged testvérvárosa, ez ugyan nem kizárólag ennek köszönhető, de a szegedi könyvtári számítógépes adatbázist 1977-ben létesítették csakúgy, mint Cambridge-ben. Említésre méltó a Contenta, amely tematikus repozitóriumok együttesen is kereshető gyűjteménye. Ezek közé tartozik pl. a 2000. január 1. után megvédett PhD-disszertációk több szempont szerint is kutatható adatbázisa (keresni a védés dátuma, a tudományterület, a doktori iskola és a szerző szerint lehet benne); az egyetemi kiadványok, a szenátusi dokumentumok, vagy az egyetemtörténeti szempontból jelentős művek gyűjteménye. Fontos, hogy mindmáig a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár mellett üzemel a Szegei Tudományegyetem Klebsberg Kuno Könyvtára.

Könyvtárat csak könyvtárnak tervezett épületben lehet rendesen üzemeltetni. Borvendég Béla építész által összeállított részletes tervezési program és Mader Béla szakmai tanácsai alapján zajlott a könyvtár tervezése. A Szántó & Mikó Építésközvetítő Kft. nyerte el a rangos megbízást. Elképzelésükben a természetes fénnnyel komponálták. Az építés ideje 2002. március 23-tól 2004. december 9-ig tartott, amely 25 000 négyzetméter hasznos alapterületet jelent a hatszintes épületet tekintve. A könyvtárárpület és az infrastruktúra kialakítása szempontjából előnyére vált, hogy Mader Béla tíz évig volt elnöke a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesületnek, 1990-2013-ig pedig igazgatója volt a könyvtárnak. Kutatási terüle-

tei: könyvtár- és irodalomtörténet, magyar sajtótörténet, könyvtári tájékoztató munka, könyvtárszervezés- és menedzsment, könyvtári struktúrák, könyvtári informatika, könyvtárépítés.

A József Attila Tanulmányi és Információs Központ Klebesberg Kuno Könyvtárának a mintegy három évig tartó építése során mindegyik fél azt dicsérte a másikban, hogy mennyire nyitott volt a saját szakmáján túl is; az építésközvetítők, a könyvtárosok, a könyvtárosok az építésközvetítőket nagyra – vallja Arany Zoltán a Hadtörténeti gyűjtemény vezetője. 2017. május 26-án került sor a Göncz Árpád (1922-2015) sétány ünnepélyes felavatására a Szegei Tudományegyetem Bölcsészkarja és a Tanulmányi és Információs Központ közötti parkban. Göncz Árpád néhai köztársasági elnök Műfordítás-elméletet és -gyakorlatot tanított. Az Angol Tanszék fordító- és tolmácsolásának pedig elindítója volt a Szegei Tudományegyetemen.

A József Attila Tanulmányi és Információs Központ bekerült a „The 50 Most Amazing University Librarians in the World” közé. The spaciousness, lucid design and impressive architecture of the building have greatly contributed to its success./A méltóságátjelsége, a design áttetszősége és az épület megkapó építészeti megoldásai számottevően hozzájárultak a sikeréhez./¹ Azt az erőt és örömet szeretné ez az épület eljuttatni mindenkihez, amelyet a Szántó & Mikó Tervezőirodája birtokol.

A Klebsberg Kuno Könyvtárban volumenét tekintve 45 500 elektronikus folyóirat, szemle és 202 adatbázis áll rendelkezésünkre, 350 000 kötet van szabadpolcon és 1500 audiovizuális dokumentum kapott itt helyet. Egyéni és csoportos tanulás terére osztották, és többek között a kompetencia-mérés helye is kibérelhető vizsgálókra. Összesen 38 kilométernyi anyag van a raktárban. A könyvtárosok kilométerben, méterben számolnak.

Angliában vannak könyvtárköltöztető cégek, amelyek hat hónap alatt vállalják ezzel az állománnyal meg-egyező méretű könyvtári állomány átköltöztetését és még megközelítőleg hat hónap elrendezni. Kevésbé ismert tény, hogy a Szegei Tudományegyetemre hat

hét alatt költöztették át a JATE Központi Könyvtárát (télen). Konvertálni kellett eltérő rendszerezésű elveket, amelyeket a különböző tanszékeken rendszeresítették. A könyvtár költöztésénél a rendelkezésre álló időt le szabályozta a vizsgaidőszak kezdete, amikor mindennek készen kellett lennie. Mára hozzávetőlegesen 130 könyvtáros dolgozik az épületben állomány-gyarápítókkal, szakreferensekkel.

Azt gondolhatnánk, hogy mivel már digitálisan jönnek létre az állományok, így a digitalizálás a véges végtelen fogalmát meríti ki. A digitalizálás azonban mégsem végtelen, mert csak egy töredékét lehet az állománynak digitalizálni a szerzői jogok miatt, a szerző halálától számított hetven év után szabad csak feldolgozni a munkákat. Törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat: szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.² Összhangban Magyarország szellemi tulajdon védelme terén elért eredményeivel, a szabad felhasználásra vonatkozó szabályok és a szerzői jog egy másik korlátot is szab a digitalizálásnak, mert a szerzői jogok a fordítót is védik.

Tanulni leghatékonyabban nyomtatott szövegek-ből lehet – erre a következtetésre még ma is sokan jutnak el. A mintegy kétmillió kötetes gyűjtemény ezer férőhelyes olvasóterme tízezer négyzetméteres építési alapterületen valósult meg, melynek felügyeletét Arany Zoltán (aki a Hivatkozásvizsgálatok elméletét és gyakorlatát tanítja), a Szakirodalmi Információs Osztály megbízott vezetője látja el.

Az első emeleten vannak az általános és társadalomtudományok, a második emeleten a történettudomány, a harmadik emeleten a nyelvészeti és irodalmi olvasói tér, a negyedik emeleten a természet- és társadalomtudományok, illetve az orvostudomány írott anyagának polcai.

Méltóképpen ahhoz az erőfeszítéshez, amelyet a Szántó & Mikó Tervezőiroda nyújtott – céljuk volt, hogy természetes fénnnyel lehessen élni, ismereteket elsajátítani és a jövő tudósait képezni –, szeretnék néhány viselkedéstudományi összefüggést felhozni.

Mikó László és Szántó Tibor 2008-ban ezért az

épületért Pro Architectura díjat kapott és 2007-ben elnyerte a Saint-Gobain Glass Solutions díját is, a ‘transparens építészet – különleges üvegszerkezetek’ kategóriában elért eredményéért. A bíráló bizottságban volt Eltér István, a Magyar Építész Kamara elnöke és Patartics Zorán Ybl-díjas építész, egyetemi oktató. Ahogyan ars poetica-ját Patartics Zorán megfogalmazta:

„Benne van a tér struktúrája, hangsúlyai, fényei, diffuzitása, zengése, az intimitás érzete, a határoló felületek határozottsága, vagy éppen határozatlansága, anyaga, a járás keménysége, simasága és számtalan más is, de legfőképpen pedig a lépték és az arány. Az építésnek mindezt úgy kell befolyásolnia, hogy közben a készletben nincsenek olyan anyagok, mint amilyen a hangulat, vagy az intimitás. Tervében csak az anyag jellemzőit tudja megjeleníteni.”³

Egy nyitott légtérű térben különösen érdekes a térhasználat során az, ahogy a szociális jelzések útján szabályozzuk az egedsűrűséget. Ha ez túl magas értéket ér el a környezet eltartóképességéhez viszonyítva, akkor az egyedek le szabályozzák azt. Az emberi természet mélystruktúráját alkotó magatartásalemelek („univerzálék”) a biológiai evolúció egységes folyamatában jöttek létre – a külső környezet kihívására adott adaptív válaszok⁴ – a szociobiológia álláspontja szerint.

„Adaptív viselkedési univerzálék, genetikai predispozíciók egyfelől evolúciós folyamatok; másfe-

lől társadalmilag kialakított magatartásminták, kulturális szimbólumok, gazdasági átalakulások. Az egyik az emberi természet állandóságát keresi a történelemben, a másik a történelmi változást követi nyomon az emberi természetben (...).”⁵

Az egyén térhasználati, adott esetben könyvtárhasználati szokásai a csoport viselkedésének függvényében változnak.

„A szociobiológia központi elve így eltolja a hangsúlyt arról az állításról, hogy az individumok viselkedésük során maximalizálják a szaporodási sikerüket arra az állításra, hogy viselkedésük a teljes rátermettség-maximalizására irányul. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az élőlények tudatos kalkulációt végeznek cselekvésük előtt a rokonsági fok és a nyereségvesztés összefüggéseiről. Ezt a kalkulációt a természetes szelekció végzi el” – írja Bereczkei Tamás.⁶

A kreatív tevékenység iránti vágy, a csoporthoz való tartozás igénye mutatkozik meg tehát benne.

Az olvasói szokások a könyvtárosok tapasztalata szerint legalább évtizedenként változnak, ahogyan egyrészt a technikai berendezések felváltják és behelyettesítik egymást, ahogyan notebookkal, okostelefonnal, tablettel jönnek az olvasók, a számítógépes gépparkra egyre kevesebb szükség lett. Két számítógépes kabinet áll rendelkezésünkre a Klebsberg Kuno Könyvtárban. A mintegy háromszáz gépből álló eszközpark egy oldalt nyitott térben kapott helyet a gépcsarnok és a kiszolgáló helyiségek oldalán,

ami méltánytalanul negligált lett egy időre, míg nem feltűnt, hogy adott tantárgyakat bonyolult ezeken az eszközön eljáratni, úgy mint egy anatómiai atlaszt például az orvostanhallgatóknak. Ezeknek a tereknek a benépesedése és elnéptelenedése olyan dinamikát alkot, mint a virtuális tereké. Adott esetben megnövekszik a népszerűségük, bevonzzák a csoport tagjait, majd lassan, fokozatosan egy másik virtuális vagy valós térbe helyeződnek át a diskurzusok, szelektív erők dolgoznak az emberi intelligencia kifejlődésében.

A kultúra csoportjelenség; az azonos érdeklődésű egyéneket vonzza be, tartja össze. A természetes szelekció amúgy is kedvezett az integráció, a szimpátia és a konformitás hajlamainak. A kultúra termelése és elsajátítása, a kultúrára való képesség (capacity of culture) különböző társadalmi mechanizmusokat mozgósít a kölcsönös érdeklődésen alapulva. Elfogadva azt a felvetést, hogy a kooperáció minden formája kulturális vívmány, a könyvtár a társadalom makettjének tekinthető.

Azt lehet tudni, hogy alacsony agressziós szint szükséges a kooperációhoz.⁷ Itt biológiai korlátok nincsenek, csak kulturálisak. Amikor az ember szabályoknak engedelmeskedik, lényegében egy elszemélytelenedett dominanciának engedelmeskedik.⁸ A fejlett kultúrákban a domináns egyed helyére egy társadalmilag elfogadott szabály lép.

ELKÉPZELÉSÜKBEN A TERMÉSZETES FÉNNNYEL KOMPONÁLTAK.

Szöveg: KEMENESI ZSUZSANNA

Fotó: CSILLAG PÁL

¹ <http://www.bestmastersprograms.org/50-amazing-university-libraries/>

² https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900076.TV

³ Patartics Zorán: *Beavató beszéd*. A Győri Ítéltábla 2006. november 17-i átadási ünnepségén elhangzott szöveg.

⁴ Bereczkei Tamás: *A génekről a kultúráig*. Szociobiológia és társadalomtudomány. Cserépfalvi Könyvkiadó 1992. p.25.
⁵ Bereczkei (1992.) p.30.

⁶ J. P. Gray (1985): *Primate Sociobiology*. Human Relations Area, New Haven 15. o. In: Bereczkei Tamás: *A génekről a kultúráig*. Szociobiológia és társadalomtudomány. Cserépfalvi Könyvkiadó 1992. 1. kiadás Gondolat Kiadó 1991. p. 19.

⁷ Csányi: *Van ott valaki?* Typotex Kiadó (2006), Budapest, p.98.

⁸ Csányi Vilmos (2006): p.134.